

Marcel van den Berg, Rijkswaterstaat Waterdienst

Paul Latour, Rijkswaterstaat Waterdienst

Diederik van der Molen, Rijkswaterstaat Waterdienst

Bob Dekker, Directoraat Generaal Water

Gevolgen Europese intercalibratie voor Nederland beperkt

De Kaderrichtlijn Water schrijft voor dat normen voor de biologische toestand voor oppervlaktewateren vergelijkbaar zijn in de Europese lidstaten. De 'goede toestand' voor bijvoorbeeld waterplanten in Frankrijk moet vergelijkbaar zijn met de 'goede toestand' in een vergelijkbaar water in Nederland of Duitsland. De vergelijking is uitgevoerd voor onder andere algen (fytoplankton), waterplanten (macrofyten en fyto benthos) en macrofauna in rivieren, meren, kust- of overgangswateren. De resultaten van deze Europese intercalibratie zijn nu voor het stroomgebiedbeheersplan 2009 bekend. In een aantal gevallen moet de Nederlandse doelstelling voor natuurlijke wateren iets strenger worden, soms mag het iets minder streng en vaak is de goede ecologische toestand vergelijkbaar met andere landen en is dus geen aanpassing nodig. Al met al kan Nederland tevreden zijn met de uitkomsten.

Overleg met argumenten met inhoudelijke basis zijn belangrijk voor het tot stand komen van internationale vergelijking en harmonisatie (foto: Herman van Dam).

Het bereiken van 'de goede toestand' voor oppervlaktewateren houdt voor de ecologie in dat een 'lichte afwijking' van een vrijwel onverstoorde toestand, ook wel referentie, wordt geaccepteerd. Lidstaten mogen deze 'lichte afwijking', rekening houdend met

de beschrijving in de KRW, zelf getalsmatig definiëren.

Voor Nederland is dit beschreven in de documenten Referenties en conceptmaatlaten³⁾. In de richtlijn is echter wel afgesproken dat lidstaten vergelijkbare beoordelingsresultaten moeten hebben

voor de goede toestand. Onder de paraplu van de gemeenschappelijk implementatiestrategie (CIS) zijn Europese waterexperts in verschillende geografische regio's voor meren, rivieren, kust- en overgangswateren aan het werk geweest om deze klus te klaren. Nederland heeft deelgenomen in de centraal-Europese regio voor meren en rivieren en in de noordoostelijke Atlantische regio voor de kust- en overgangswateren. De organisatiestructuur en de algemene methoden zijn eerder beschreven⁴⁾. In dit artikel zal worden ingegaan op meer gedetailleerde deelresultaten van de harmonisatie voor de verschillende soortgroepen.

Verschillen in methoden

Voor de KRW moeten alle lidstaten maatlaten ontwikkelen om de biologische kwaliteit van het water te bepalen. De maatlat moet vijf klassen beschrijven van ecologische kwaliteit (inclusief de klasse 'goed') en moet een getal produceren tussen 0 en 1, waarbij de 1 staat voor de hoogste kwaliteit ook wel referentiewaarde genoemd, en de 0 voor een slechte kwaliteit. De intercalibratie is er met name op gericht om te zorgen dat de grens tussen de klasse 'matig' en de klasse 'goed', en die tussen 'goed' en 'zeer goed' een vergelijkbaar ecologisch

De Nederlandse maatlat voor waterplantensamenstelling in meren is soepeler geworden en is nu beter te vergelijken met andere Europese landen (foto: John van Schie).

niveau weerspiegelt voor dezelfde type wateren. Ondanks deze eisen om vergelijkbaarheid te bevorderen kunnen beoordelingsmethoden van lidstaten toch verschillen in de manier van meten, analyseren, rapporteren en in hun informatiebehoefte. Deze verschillen maken het onderling vergelijken niet tot een gemakkelijke opgave. Voor sommige parameters zijn de problemen relatief klein, omdat voor bemonstering en analyse Europese standaarden (CEN) bestaan die door alle lidstaten al enige tijd toegepast worden. Dit is het geval voor fytobenthos (microscopische algen op bijvoorbeeld riet of stenen) in rivieren. Voor macrofauna in rivieren bestaan weliswaar ook Europese standaarden, maar deze standaarden worden niet door alle lidstaten gebruikt en tussen landen blijken grote verschillen in meet- en analysemethoden te bestaan. Alleen voor de hoeveelheid algen werd een direct te vergelijken maat gebruikt, namelijk de concentratie chlorofyl-a. De verschillen in de uitgangspunten van gegevens en nationale beoordelingen hebben geleid tot de noodzaak tot verschillen in de aanpak van vergelijken en harmoniseren.

Resultaten

Voor rivieren, meren en kustwateren zijn in alle geografische regio's voor de meeste biologische groepen resultaten behaald. De

resultaten van de geografische regio's waarin Nederland participeert, zijn weergegeven in tabel 1. Voor overgangswateren zijn formeel geen resultaten behaald. Per biologische groep zijn de resultaten hieronder beschreven. De resultaten staan in detail in technische documenten die geen juridische status hebben. Een samenvatting uit de technische documenten zal juridisch bindend worden vastgelegd in een besluit van de Europese Commissie (intercalibratiebesluit).

Algen

Bij dit kwaliteitselement is de hoeveelheid uitgedrukt in chlorofyl geharmoniseerd. De nationale waarden voor meren, kustwateren worden iets aangescherpt, maar blijven ten opzichte van omringende landen nog steeds aan de hoge kant. Voor overgangswateren en kustwateren is ook de norm voor het optreden van de bloei van *Phaeocystis* iets strenger geworden. Voor meren heeft de bloeienmaatlat de toets der kritiek doorstaan. Met deze maatlat kunnen andere methoden die algensamenstelling beoordelen, goed vergeleken worden.

Waterplanten

De norm voor waterplanten in meren is ongeveer 15 procent soepeler geworden. Voor rivieren is nog geen definitief resultaat geboekt, omdat de methoden van verschillende landen teveel van elkaar verschillen. Bij

rivieren is de beoordeling van fytobenthos ongeveer een klasse strenger geworden. Uit nationale toepassingen bleek al eerder dat de uitkomsten een te positief beeld schetsten in vergelijking met beoordelingen van andere soortgroepen en expertkennis. Voor kustwateren is de oorspronkelijke deelmaatlat voor wieren verwijderd, omdat de systematiek te veel afweek van die in andere landen.

Macrofauna

De beoordeling voor deze groep blijkt voor rivieren goed te vergelijken met andere landen en behoeft dus geen aanpassing. Voor de kustwateren is een nieuwe aanpak voorgesteld als gevolg van de vergelijking. Deze geeft een beter oordeel, zonder dat de resultaten voor de huidige toestand er systematisch door wijzigen.

Vissen

De intercalibratie is voor deze soortgroep is pas recent begonnen. Op basis van een eerste afstemming is bij rivieren een deelmaatlat over de leeftijdsopbouw verwijderd. Overige uitkomsten hebben voor 2009 geen invloed op de maatlaten.

Niet zonder slag of stoot

In het buitenland zijn de referentiewateren als een belangrijk ankerpunt voor de goede toestand gebruikt. Nederland bevindt zich in een lastige positie, omdat het als enige van alle Europese landen meestal niet over referentiewateren beschikt. Nederland heeft daarom gebruik moeten maken van alternatieve manieren voor het bepalen van de referenties, zoals buitenlandse referentiewateren, historische gegevens en expertbeoordeling. Bij rivieren en kustwateren heeft de acceptatie van deze Nederlandse alternatieve aanpak veel inspanning en overtuigingskracht gekost van experts. Ook heeft Nederland met succes gepleit voor een zekere interpretatieruimte bij de definitie van 'vergelijkbaarheid van klassengrenzen' om te voorkomen dat de grenzen exact hetzelfde moeten zijn. Beoordelingsmethoden worden nu als vergelijkbaar bestempeld als het verschil tussen de klassengrenzen binnen een bandbreedte van maximaal tien procent van de gehele maatlat (van 'dood' water tot referentie) valt.

Rol register onduidelijk

In 2005 is door de Europese Commissie een register gepubliceerd met locaties die volgens de toenmalige beoordeling van de lidstaten representatief zijn voor hetzij de grens tussen 'matig' en 'goed', hetzij voor de grens tussen 'goed' en 'zeer goed⁽¹⁾'. Nederland heeft 45 locaties voor opname in het register aangemeld: 18 in rivieren, 21 in meren en zes in overgangs- of kustwateren. Vooralsnog vormt het register een belangrijke officiële publicatie die echter door het werk van de afgelopen twee jaar is achterhaald. De intercalibratie zou uitgevoerd worden door informatie over de wateren uit het register onderling te vergelijken. In werkelijkheid heeft het register slechts een marginale rol gespeeld bij de intercalibratie. Beoordelingsmethoden zijn aangepast,

Tabel 1: Overzicht van de resultaten van intercalibratie van toepassing voor het eerstvolgend stroomgebied-beheersplan voor de eco-regio's waarin Nederland valt.

Grijs: niet van toepassing. Oranje: werk verricht maar geen officieel resultaat. Rood: geen werk verricht. Groen: werk verricht en deelresultaten beschikbaar. Blauw: werk verricht en volledig resultaat beschikbaar.

	Algen (fytoplankton)	Waterplanten (macrofyten en fytobenthos)	Macrofuna	Vissen
Rivieren				
Meren				
Kustwateren				
Overgangswateren				

maar ook de gebruikte informatie voor de selectie van de wateren bleek incompleet of verouderd. Uiteindelijk is gebruik gemaakt van veel meer beschikbare gegevens om tot een betrouwbaarder vergelijking tussen de beoordelingsmethoden van lidstaten te kunnen komen. Een aanpassing van het register aan de huidige kennis over ecologische beoordelingen zou gewenst zijn. De Europese Commissie heeft dit overigens onderkend. Ze heeft echter aangegeven dat het aannemen van het intercalibratiebesluit, waarin de waarden van nationale beoordelingssystemen voor de goede ecologische toestand juridisch bindend worden vastgelegd, een hogere prioriteit krijgt dan het aanpassen van het register.

Bekrachtiging in besluit

In het voorjaar van 2008 zal het regelgevend comité van de Kaderrichtlijn Water (zie artikel 21) de hier gepresenteerde resultaten naar verwachting bekrachtigen. Dit comité bestaat uit vertegenwoordigers van alle lidstaten en staat onder voorzitterschap van de Europese Commissie. Het comité zal een advies uitbrengen ten behoeve van een besluit van de Commissie over de intercalibratieresultaten. Vervolgens zal op grond

van een recent aangenomen resolutie ook instemming van het Europees Parlement nodig zijn, waarna de resultaten in het officiële blad van de Europese Gemeenschappen gepubliceerd gaan worden.

Eerste stap gemaakt

Een eerste en belangrijke stap naar Europese geharmoniseerde doelstellingen voor de biologische waterkwaliteit van natuurlijke wateren is gezet. Hoewel veranderingen in onze maatlatten soms nodig waren, zijn gemiddeld genomen de veranderingen neutraal qua afstand ten opzichte van de referentie. Bovendien heeft Nederland veel hydromorfologische sterk gewijzigde wateren, waardoor de doelstelling van natuurlijke wateren niet altijd nagestreefd hoeft te worden. De Europese koepelorganisatie voor milieuorganisaties heeft op uitnodiging van de Commissie een oordeel gegeven over een deel van het werk²⁾. Hierin klinken zowel positieve als kritische geluiden door. Het proces kent in elk geval nog gaten, omdat een aantal van de definities van kwaliteitselementen niet compleet zijn en sommige biologische groepen (vis) of water categorieën (overgangswateren tussen zoet en zout) nog ontbreken (tabel 1). Naar

verwachting zal de intercalibratie voortgezet worden, maar de nieuwe resultaten zijn pas van toepassing voor het volgende stroomgebiedbeheersplan (2015). Dit biedt de kans voor Nederland en de andere lidstaten om de huidige maatlatten te verbeteren of te optimaliseren. De nu behaalde resultaten worden nu verwerkt in de nationale maatlatten voor natuurlijke wateren in de verwachting dat de resultaten definitief zullen worden vastgesteld door het Europees Parlement en de Europese Commissie.

LITERATUUR

- 1) Europese Commissie (2005). Beschikking tot vaststelling van een register van locaties die deel zullen uitmaken van het intercalibratienet overeenkomstig Richtlijn 2000/60/EG (PB L 243 van 19.9.2005).
- 2) European Environmental Bureau (2006). NGO Technical Review of the Water Framework Directive Intercalibration Process.
- 3) Van der Molen D. en R. Pot (red.) (2007). Referenties en concept-maatlatten voor de Kaderrichtlijn water, deel meren, rivieren en kust- en overgangswateren.
- 4) Van den Berg M. en P. Latour (2005). Mogelijk strengere biologische normen door intercalibratie vanwege KRW. H₂O nr. 25/26, pag. 40-42.